

Versiune anonimată

Traducere

C-57/24 - 1

Cauza C-57/24 [Ławida]ⁱ

Cerere de decizie preliminară

Data depunerii:

26 ianuarie 2024

Instanța de trimitere:

Sąd Okręgowy w Gliwicach (Polonia)

Data deciziei de trimitere:

24 octombrie 2023

Apelanți:

BA

BR

DECIZIE

24 octombrie 2023

Sąd Okręgowy w Gliwicach III Wydział Cywilny Odwoławczy (Tribunalul Regional din Gliwice, Secția a III-a de apel civilă, Polonia)

[omissis]

după examinarea efectuată la 24 octombrie 2023 la Gliwice în ședința aferentă procedurii inițiate prin cererea formulată BA

[omissis]

pentru a aproba anularea efectelor juridice ale nedeunerii unei declarații de renunțare la succesiune

ⁱ Prezentei cauze i s-a atribuit un nume fictiv care nu corespunde numelui real al niciunei părți din procedură.

în urma apelului formulat de apelantă

împotriva deciziei Sąd Rejonowy w Gliwicach (Tribunalul Districtual din Gliwice, Polonia)

din 17 februarie 2022, [omissis] decide:

adrează Curții de Justiție a Uniunii Europene următoarea întrebare preliminară în temeiul articolului 267 TFUE, referitoare la interpretarea unei dispoziții de drept al Uniunii:

Articolul 13 din Regulamentul (UE) nr. 650/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 4 iulie 2012 privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești și acceptarea și executarea actelor autentice în materie de succesiuni și privind crearea unui certificat european de moștenitor (JO L 2012, p. 107) trebuie interpretat în sensul că nu se aplică în situația în care, independent de anularea declarației prin care se renunță la succesiune, eficacitatea sa este, în plus, necesară – în conformitate cu normele statului membru al reședinței obișnuite a persoanei care efectuează declarația – aprobarea acesteia de către o instanță, de exemplu în cazul în care această declarație a fost făcută după expirarea termenului?

MOTIVELE

deciziei din 24 octombrie 2023 – prin care se adresează o cerere de decizie preliminară

I. Obiectul litigiului.

- 1 Apelanta BA, prin reprezentantul său legal, tatăl său BR – a solicitat aprobarea anulării efectelor juridice ale neprezentării în timp util a declarației pentru a renunța la succesiunea părintelui său ZJ, prin prezentarea acestei declarații.
- 2 Defunctul a decedat în Germania, unde își avea de asemenea reședința obișnuită la momentul decesului.
- 3 Apelanta locuiește în Polonia, la fel ca alte persoane care fac parte din cercul legal al moștenitorilor defunctului menționat și care renunțaseră deja la succesiunea acestuia.

II. Dreptul polonez.

- 4 Potrivit articolul 1012 din ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny [Legea din 23 aprilie 1964 privind Codul civil (reformare): Dz.U. din 2023, poziția 1610] – denumită în continuare „CC” – moștenitorul poate accepta succesiunea fără limitare a răspunderii pentru datorii (acceptare simplă) sau poate

accepta succesiunea cu limitarea acestei răspunderi (acceptare sub beneficiu de inventar) ori poate renunța la această succesiune.

- 5 Potrivit articolului 1015 din CC, declarația privind acceptarea sau renunțarea la succesiune poate fi făcută în termen de șase luni de la data la care moștenitorul a luat cunoștință de calitatea sa [alineatul (1)]. Lipsa unei declarații din partea moștenitorului în termenul prevăzut la alineatul (1) determină acceptarea succesiunii sub beneficiu de inventar [alineatul (2)].
- 6 În temeiul articolului 1018 din CC, declarația privind acceptarea sau renunțarea la succesiune, făcută cu condiții sau sub rezerva unui termen [alineatul (1)], este nulă. Declarația de acceptare sau renunțare la succesiune este irevocabilă [alineatul (2)]. Declarația de acceptare sau renunțare la succesiune se face în fața instanței judecătorești sau a notarului. Aceasta poate fi prezentată oral sau în scris cu semnătura autenticată oficial. Competența de a depune o declarație de acceptare sau renunțare la succesiune trebuie făcută în scris, împreună cu semnătura oficială [alineatul (3)].
- 7 Prin urmare, în dreptul polonez, declarația privind renunțarea la succesiune poate fi făcută în fața unei instanțe judecătorești. Dispozițiile articolului 640 din ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego [Legea din 17 noiembrie 1964 privind Codul de procedură civilă (text codificat): Dz. U. din 2023, poziția 1510), denumit în continuare „CPC”] precizează competența teritorială a instanței judecătorești, prevăzând că declarația de acceptare a succesiunii, pur și simplu sau sub beneficiu de inventar, sau de renunțare la succesiune poate fi depusă la un notar sau la tribunalul districtual în raza căruia se află reședința obișnuită sau temporară a persoanei care face declarația. Notarul sau instanța transmite imediat declarația împreună cu anexele instanței judecătorești competente în materie succesorală [alineatul (1)]. Declarațiile menționate la primul paragraf pot fi depuse, de asemenea, la instanța judecătorească competentă în materie succesorală în cursul procedurii de stabilire a taxelor asupra succesiunii [alineatul (2)].
- 8 Potrivit articolului 628 din CPC, instanța competentă în materie succesorală – și anume instanța în fața căreia trebuie să se desfășoare procedura referitoare la declarația de dobândire a succesiunii, în cazul în care instanțele naționale sunt competente – este cea a ultimei reședințe obișnuite a defunctului și, în cazul în care nu este posibil să se stabilească ultima sa reședință în Polonia, instanța judecătorească de la locul unde se află patrimoniul succesoral sau o parte din aceasta (instanța competentă să se pronunțe asupra succesiunii). În lipsa titlurilor anterioare, Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy (Tribunalul Districtual al orașului Varșovia, Polonia) este competent în ceea ce privește succesiunea.
- 9 În temeiul articolului 1020 din CC, moștenitorul care a renunțat la succesiune este exclus de la succesiune ca și cum nu ar fi supraviețuit deschiderii succesiunii.

- 10 Declarația de acceptare sau renunțare la succesiune este o declarație de voință, nu este adresată unui destinatar specific și produce efecte juridice atunci când a fost depusă în termenul prevăzut de lege la o instanță judecătorească sau la un notar. Faptul că articolul 1015 alineatul (1) din CC prevede un termen pentru depunerea declarației de acceptare sau renunțare la succesiune ca termen de decădere de drept material implică faptul că, la momentul expirării sale, posibilitatea de a exercita acest drept subiectiv se stinge și că declarația depusă după expirarea termenului nu produce niciun efect juridic. Expirarea termenului este invocată din oficiu și nu este posibilă prelungirea acestuia [a se vedea ordonanța Sąd Najwyższy (Curtea Supremă, Polonia) din 13 decembrie 2012, V CSK 18/12 (*omissis*)].
- 11 Numai în situații strict delimitate este posibil să se răstoarne efectele nedeunerii în timp util a declarației de renunțare la succesiune sau de acceptare a succesiunii cu limitarea răspunderii. Astfel, în conformitate cu articolul 1019 alineatul (1) din CC, în cazul în care declarația privind acceptarea sau renunțarea la succesiune a fost depusă ca urmare a unei erori sau a unei constrângeri, se aplică dispozițiile referitoare la viciile declarației de voință, cu următoarele modificări:
- 1) comunicarea privind anularea efectelor juridice ale declarației trebuie să aibă loc în fața unei instanței judecătorești;
 - 2) moștenitorul trebuie să declare dacă acceptă succesiunea, cu sau fără limitarea răspunderii, sau dacă renunță la aceasta.

În sensul articolului 1019 alineatul (2) din CC, moștenitorul care, sub influența unei erori sau a unei constrângeri, nu a prezentat o declarație în termen poate împiedica, potrivit modalităților descrise mai sus, efectele juridice ale nerespectării termenului.

- 12 **Întrucât este relevantă pentru litigiul în cauză, în conformitate cu alineatul (3) al articolului menționat, anularea efectelor juridice ale declarației privind acceptarea sau renunțarea la succesiune trebuie confirmată de o instanță judecătorească.**
- 13 **În ipoteza examinată, apelanta, invocând dispoziția anterioară, a solicitat aprobarea anulării efectelor juridice ale nedeunerii, din greșală, a declarației privind renunțarea la succesiunea lui ZJ în termenul de șase luni prevăzut în acest scop – și, așadar, în urma unei evaluări pe fond de către instanță a aspectului dacă în mod real nedeunerea acestei declarații în termenul prevăzut în acest scop se datora unei erori – prezentând în același timp această declarație.**

III. Competență

- 14 Conform articolului 4 din Regulamentul (UE) nr. 650/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 4 iulie 2012 privind competența, legea aplicabilă,

recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești și acceptarea și executarea actelor autentice în materie de succesiuni și privind crearea unui certificat european de moștenitor (JO L 2012, p. 107, denumit în continuare „regulamentul”), instanțele judecătorești din statul membru în care defunctul își avea reședința obișnuită în momentul decesului sunt competente să hotărască cu privire la succesiune în ansamblul său.

- 15 Cu toate acestea, în temeiul unei norme speciale prevăzute la articolul 13 din regulament, pe lângă instanța judecătorească competentă să hotărască cu privire la succesiune în temeiul prezentului regulament, instanțele statului membru în care își are reședința obișnuită orice persoană care, în temeiul legii aplicabile succesiunii, poate face, în fața unei instanțe judecătorești, o declarație de acceptare sau de renunțare la succesiune, la un legat sau la unei rezerva succesorală sau o declarație care limitează răspunderea persoanei în cauză cu privire la sarcinile succesiunii sunt competente să primească astfel de declarații în cazul în care, în temeiul legii statului membru respectiv, acestea pot fi făcute în fața unei instanțe judecătorești.
- 16 Prin urmare, faptul că, la momentul declarației privind acceptarea sau renunțarea la succesiune în termenul de șase luni prevăzut în acest scop, sunt competente și instanțele judecătorești din statul membru al reședinței obișnuite a oricărei persoane care, în temeiul legii aplicabile succesiunii, poate face o declarație în fața unei instanțe judecătorești de acceptare sau renunțare la succesiune sunt de asemenea competente.

Într-o atare situație, în conformitate cu articolul 28 din regulament, o declarație privind acceptarea succesiunii, a unui legat sau a unei rezerve succesorală sau renunțarea la acestea sau o declarație menită să limiteze răspunderea persoanei care o face este valabilă în ceea ce privește forma dacă respectă cerințele impuse de: (a) legea aplicabilă succesiunii în temeiul articolelor 21 sau 22 sau (b) legea statului în care declarantul își are reședința obișnuită.

- 17 În conformitate cu articolul 15 din regulament, atunci când o instanță judecătorească dintr-un stat membru este sesizată într-o cauză succesorală cu privire la care nu este competentă în temeiul prezentului regulament își declină, din oficiu, competența.
- 18 Potrivit articolului 1099 din CPC, lipsa unei instanțe naționale este invocată din oficiu în orice moment al litigiului. În cazul în care se constată necompetența instanței naționale, instanța respinge cererea sau solicitarea ca inadmisibilă, cu excepția articolului 1104 alineatul (2) sau a articolului 1105 alineatul (6) [alineatul (1)], care nu se aplică prezentului litigiu. Lipsa unei instanțe naționale constituie o cauză de nulitate a unui act [alineatul (2)].

IV. Îndoielile instanței de trimitere.

- 19 Ca urmare a faptului că defunctul avea în Germania reședința obișnuită la momentul decesului, în conformitate cu norma generală care rezultă din articolul 4 din regulament, competența de a hotărî cu privire la succesiunea acestuia în ansamblul său este atribuită, ca regulă generală, instanțelor germane.

Instanța de trimitere nu dispune de informații cu privire la aspectul dacă instanțele menționate au fost sesizate cu o procedură referitoare la succesiunea defunctului menționat.

Apelanta, care are reședința obișnuită în Polonia, nu a inițiat astfel de proceduri.

Ea s-a înfățișat în fața instanței poloneze numai pentru a solicita aprobarea efectelor juridice ale nedeunerii în timp util a declarației privind renunțarea la succesiune, prezentând în același timp această declarație.

- 20 În conformitate cu articolul 13 din regulament, prin derogare de la norma precedentă, pe lângă instanța germană, în măsura în care aceasta este competentă să hotărască cu privire la succesiune în temeiul articolului 4 din regulament, instanțele poloneze sunt competente să primească declarația privind renunțarea la succesiune din partea persoanelor care au reședința obișnuită în Polonia.
- 21 **Problema în ipoteza examinată se limitează la a stabili dacă, în sfera de competență prevăzută la articolul 13 din regulament, sunt incluse și aspectele în care primirea acestei declarații este însoțită de necesitatea, ca urmare a depunerii sale tardive, de a ratifica această declarație tardivă pentru a produce efectul juridic care constă în excluderea de la succesiune a unei persoane care renunță la succesiunea unui defunct determinat.**
- 22 O interpretare a cerinței prevăzute la articolul 13 de „primire” a declarației, precum un act exclusiv de natură tehnică, care se limitează să primească această declarație de către instanță, conduce la recunoașterea faptului că numai în această măsură au competența instanțele din statul în care are reședința obișnuită persoana care efectuează declarația privind renunțarea la succesiune. În raport cu această interpretare, calea alternativă, disponibilă pentru succesorul juridic, din punctul de vedere al instanței și al conflictului [de legi] la locul reședinței sale obișnuite, nu include, așadar, declarațiile care nu sunt numai depuse, ci trebuie confirmate de instanța judecătorească competentă să hotărască cu privire la succesiune, în speță declarații referitoare la anularea efectelor juridice ca urmare a neprezentării în timp util a declarației privind renunțarea la succesiune. Într-o asemenea situație, ar trebui să se înțeleagă pentru motive de coerență că astfel de declarații pot fi prezentate, potrivit normelor din statutul succesoral, exclusiv în fața instanțelor competente pentru litigiu în temeiul articolului 4 din regulament.
- 23 În favoarea unei astfel de interpretări s-a pronunțat avocatul general în Concluziile sale prezentate la 20 ianuarie 2022 în cauza C-617/20, considerând că trebuie acceptate pozițiile exprimate în doctrină, potrivit cărora dispozițiile articolului 13

din Regulamentul nr. 650/2012 trebuie interpretate în sensul că nu se aplică în situația în care, pentru producerea anumitor efecte juridice prevăzute de legea aplicabilă succesiunii, este necesar ca instanța să fie obligată să efectueze acțiuni care depășesc simpla primire a declarației, precum de exemplu, pronunțarea unei decizii sau inițierea unei alte proceduri (a se vedea punctele 38 și 39 din concluzii).

În Hotărârea din 2 iunie 2022 (C-617/20), Curtea nu s-a referit la această poziție, întrucât nu făcea obiectul întrebării preliminare în cauza 617/20.

- 24 *[omissis]*
- 25 Trebuie *[omissis]* de asemenea să se constate că sfera de competență prevăzută la articolul 13 din regulament nu este univocă, afectând o chestiune esențială inclusiv din punct de vedere practic.
- 26 Este adevărat că, în conformitate cu principiile generale de interpretare, stabilirea sferei de competență a instanței, prevăzută la articolul 13 din regulament, ca excepție de la regula prevăzută la articolul 4 din acesta, ar trebui să se facă în mod restrictiv.
- 27 Cu toate acestea, trebuie subliniat că, potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, rezultă atât din cerința aplicării uniforme a dreptului Uniunii, cât și din cea a principiului egalității că termenii unei dispoziții de drept al Uniunii care nu conține nicio trimitere expresă la dreptul statelor membre pentru a stabili sensul și domeniul său de aplicare trebuie, în mod normal, să primească în întreaga Uniune o interpretare autonomă și uniformă, care trebuie stabilită ținând seama nu doar de termenii acesteia, ci și de contextul prevederii și de obiectivul urmărit de reglementarea în cauză [a se vedea Hotărârea din 1 martie 2018, Mahkopf, C-558/16, EU:C:2018:138, punctul 32; Hotărârea din 9 septembrie 2021, UM (contract translativ de proprietate pentru cauză de moarte), C-277/20, EU:C:2021:708, punctul 29].
- 28 Cu toate acestea, obiectivul articolului 13 din regulamentul menționat este, în lumina considerentului (32) al acestuia, simplificarea demersurilor moștenitorilor și legatarilor, derogând de la normele de competență prevăzute la articolele 4-11 din acest regulament (a se vedea Hotărârea din 21 iunie 2018, Oberle, C-20/17, EU:C:2018:485, punctul 42).

În plus, dat fiind că din considerentul (67) al acestui regulament reiese că moștenitorii trebuie să fie în măsură să își demonstreze cu ușurință calitatea și/sau drepturile sau competențele pentru ca o succesiune cu elemente de extraneitate în Uniune să fie soluționată într-o manieră rapidă, simplă și eficientă, pare să poată fi apărată poziția potrivit căreia sfera de competență a instanței judecătorești în temeiul articolului 13 din Regulamentul 650/2012 include nu numai acțiunile legate de primirea declarației prevăzute de această dispoziție, ci și alte acțiuni rezervate instanței în cadrul acestei proceduri, inclusiv aprobarea anulării efectelor juridice ale nedeunerii în timp util a declarației privind renunțarea la succesiune.

Această interpretare este de asemenea posibilă având în vedere obiectivul regulamentului, care, astfel cum reiese din considerentul (7) al acestuia, vizează să faciliteze funcționarea corespunzătoare a pieței interne prin eliminarea obstacolelor din calea liberei circulații a persoanelor care doresc să își exercite drepturile născute dintr-o *succesiune cu elemente de extraneitate*. În special, în spațiul european de justiție, trebuie garantate într-un mod eficient drepturile moștenitorilor și ale legatarilor, ale altor persoane apropiate defunctului, precum și ale creditorilor succesiunii (a se vedea Hotărârea din 1 martie 2018, Mahnkopf, C-558/16, EU:C:2018:138, punctul 35, și Hotărârea din 1 iulie 2021, Vorarlberger Landes- und Hypotheken-Bank, C-301/20, EU:C:2018:528, punctele 27 și 34).

Trebuie observat că, în jurisprudența sa, Curtea a subliniat deja existența unor drepturi individuale ale justițiabililor, care nu rezultau direct din modul de redactare a legislației (de exemplu, dreptul pasagerului la o compensație și pentru întârzierea zborului – a se vedea Hotărârea din 19 noiembrie 2009, Sturgeon și alții, cauzele conexe C-402/07 și C-432/07, EU:C:2009:716, punctul 69).

- 29 Este cert că, în considerentul 33 al regulamentului, se menționează că o persoană care dorește să își limiteze răspunderea cu privire la datoriile succesiunii nu ar trebui să facă acest lucru printr-o simplă declarație în acest sens în fața instanțelor sau a altor autorități competente din statul membru în care își are reședința obișnuită, în situația în care legea aplicabilă succesiunii o obligă să inițieze o procedură judiciară specifică, de exemplu o procedură privind inventarierea, în fața instanței judecătorești competente. O declarație făcută în astfel de condiții de către o persoană în statul membru în care își are reședința obișnuită, sub forma prevăzută de legislația statului membru respectiv, nu ar trebui, prin urmare, să fie considerată ca îndeplinind condițiile de formă în sensul prezentului regulament. De asemenea, nici actele de sesizare a instanței nu ar trebui să fie considerate declarații în sensul prezentului regulament.
- 30 Cu toate acestea, trebuie arătat că Regulamentul nr. 650/2012 distinge „declarație de acceptare sau de renunțare la succesiune” de „declarația care limitează răspunderea persoanei în cauză cu privire la sarcinile succesiunii”. Acest lucru reiese cu claritate, de exemplu, din modul de redactare a aceluiași articol 13, care prevede posibilitatea unei persoane de a face, în fața unei instanțe judecătorești din statul membru în care își are reședința obișnuită, „o declarație de acceptare sau de renunțare la succesiune, la un legat sau la rezerva succesorală sau o declarație care limitează răspunderea persoanei în cauză cu privire la sarcinile succesiunii”.
- 31 Principiile legislației adecvate și criteriul legiuitorului rațional indică faptul că, atunci când acesta utilizează într-un act legislativ noțiuni distincte, le conferă acestora un sens, un conținut și consecințe juridice inerente care sunt diferite.
- 32 Totuși, considerentul (33) menționat, care limitează sfera de competență prevăzută la articolul 13 din regulament, nu privește propriu-zis decât declarațiile referitoare la limitarea răspunderii pentru sarcinile succesiunii – declarații care, de regulă, implică necesitatea ca instanța judecătorească să efectueze alte acțiuni ce rezultă

din declarația depusă, de exemplu, inițierea unei proceduri privind inventarierea –, iar nu declarația de renunțare la succesiune, pentru care nu există necesitatea inițierii unor proceduri ulterioare, ci numai eventuala aprobare a acesteia în cazul în care declarația se depune după expirarea termenului prevăzut în acest scop, astfel cum solicită apelanta în prezentul litigiu.

33 *[omissis]*

34 Un răspuns care conduce la o interpretare restrictivă a competenței prevăzute la articolul 13 din regulament va determina aprecierea din oficiu, în temeiul articolului 15 din regulament, a necompetenței acestuia, precum și inadmisibilitatea – în temeiul articolului 1099 alineatul (1) din CPC – a cererii prin care s-a inițiat procedura în prezentul litigiu.

DOCUMENT DELIBERU